

Róziiewicz, Jerzy

Wystawa poświęcona rozwojowi drukarstwa

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/4, 805-807

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

raz niektórym pojęciom lingwistyki de Saussure'a, takim jak pojęcie znaku i jego arbitralności, stosunków syntagmatycznych i asocjatywnych oraz w ogóle semiotyce w całym systemie głośnego lingwisty francuskiego.

Jan Sulowski

KRONIKA KRAJOWA

WYSTAWA POŚWIĘCONA ROZWOJOWI DRUKARSTWA

W dniach 29 maja — 18 czerwca 1973 r. w Warszawie w gmachu Biblioteki Narodowej (Pałac Rzeczypospolitej) miała miejsce interesująca wystawa *Johannes Gutenberg 1400—1468. Sztuka drukarska zmienia świat*. Wystawa zorganizowana została przez Instytut Współpracy z Zagranicą w Stuttgarcie (Institut für Auslandsbeziehungen, NRF).

Na ekspozycję złożyło się ponad 120 doskonale technicznie wykonanych plansz obrazujących rozwój sztuki drukarskiej na świecie, przybory drukarskie Gutenberga (patryce i matryce, przyrząd odlewniczy, wierszownik, szufla do układania składu, tampon do nanoszenia farby itd.) oraz egzemplarze rękopisów i druków z XV—XIX w. Całość dopełniała zrekonstruowana prasa Gutenberga (oryginał znajduje się w Muzeum jego imienia w Moguncji), na której na miejscu można było odbijać poszczególne karty *Bibli* wydrukowanej w latach 1452—1455.

Wystawa składała się z ośmiu działów. W pierwszym, niejako wstępnym, pokazano pierwotne formy książki przed Gutenbergiem. Na uwagę zasługiwały wystawione dwa piękne rękopisy: *Ewangeliarz Lorschera* (ok. 810 r.) i *Gisela-Kodex* (ok. 1350 r.). Dwa działy następne poświęcono życiu i dziełu Gutenberga. Zaprezentowano tu wiele ilustracji przedstawiających ludzi, miasta, dokumenty związane z osobą drukarza oraz jego pierwsze druki, wreszcie słynną *Biblię*.

Kolejny dział dotyczył wczesnego okresu sztuki drukarskiej. Podano tu, że do 1500 r. typografowie działający w 260 miastach Europy wydrukowali ponad 40 000 książek o łącznym nakładzie 10 milionów egzemplarzy. W dziale tym zwracała również uwagę *Biblia* z ręcznie malowanymi inicjałami drzeworytniczymi, wydrukowana przez Johanna Sensenschmidta w Norymberdze w latach 1476—1478.

Dział piąty poświęcony był książce szesnastowiecznej. Zaprezentowano w nim wiele reprodukcji pięknie zdobionych drzeworytami druków i portretów drukarzy (m.in. drukarza-uczonego Frobena z Bazylei, który gościł u siebie Erazma z Rotterdamu i wydawał jego dzieła).

Dział szósty dotyczył XVII i XVIII w. W okresie tym drzeworyt został niemal całkowicie wyparty przez miedzioryt. Zaczęły się ukazywać wielkoformatowe atlasy oraz niezliczone książki poświęcone historii, geografii i naukom przyrodniczym. W XVIII stuleciu rozwinęła się technika odlewania czcionek i poważny wzrost ich produkcji. Działali wówczas tak wybitni twórcy i reformatorzy nowych wzorów czcionek, jak w Anglii J. Baskerville, w Hiszpanii I. Ibarry, we Francji L. Luce i P. S. Fournier, w Niemczech J. G. I. Breitkopf i w Italii G. Bodoni. Zaczęły też ukazywać się książki poświęcone technice drukarskiej i odlewniczej.

Na wystawie pokazano przede wszystkim materiały związane z działalnością Bodoniego i Breitkopfa, przy czym pierwszego z nich nazwano jednym z największych artystów i drukarzy wszystkich czasów. Brak mi było jednak przy nazwisku Breitkopfa informacji, że po raz pierwszy na świecie stworzył on nowy

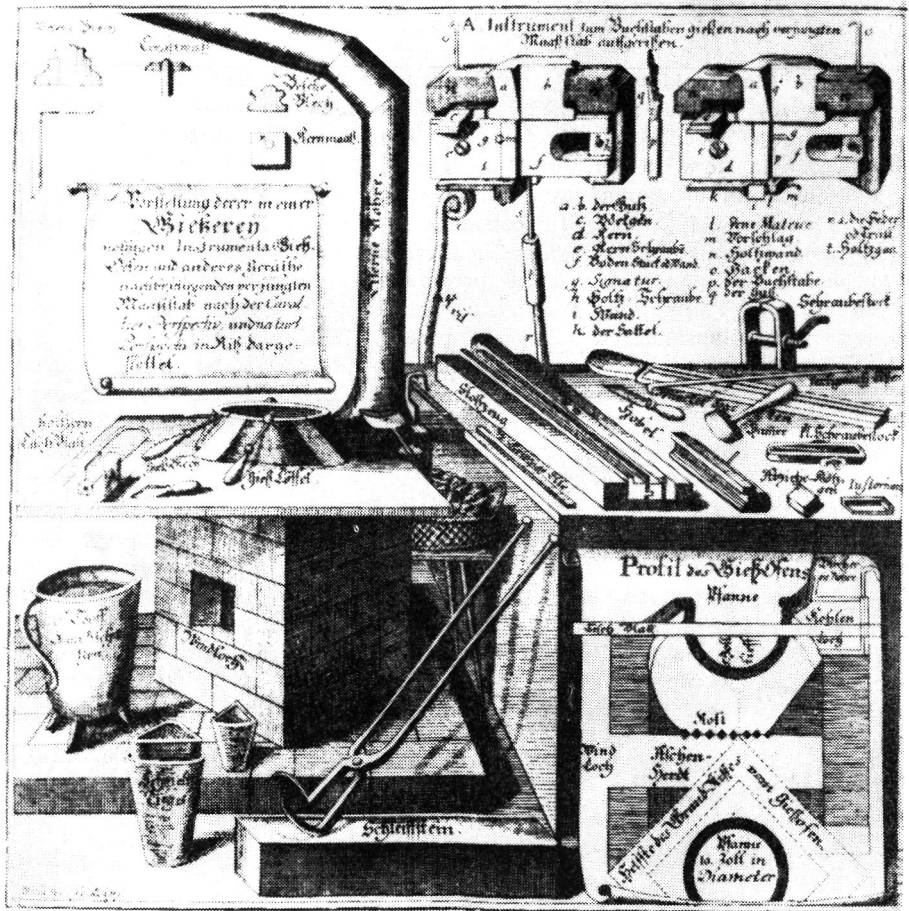
Ryc. 1. Johannes Gutenberg. Miedzioryt A. Theveta, Paryż 1584
(Fot. J. Lanczewska)

system składania nut z ruchomych czcionek. Wynalazek ten opisany przez niego w przedmowie wydanego w 1755 r. utworu Graefego *Il trionfo della fedelata* przyniósł mu sławę, a drukarstwo muzyczne pchnął na nowe tory¹. Dzięki niemu Lipsk zaczął odtąd przodować w drukarstwie i handlu muzycznym. Z eksponatów oryginalnych w dziale tym przykuwał uwagę ręcznie kolorowany egzemplarz dzieła *Naturalna historia żab tego kraju* (*Die natürliche Historie der Fröschehiesigen Landes*, Norymberga 1758).

Dział następny, siódmy, eksponował materiały dziewiętnastowieczne. W wieku tym w technice drukarskiej nastąpiły rewolucyjne zmiany. Zbudowano przede wszystkim szybkobieżną prasę drukarską (F. Köning, 1811), wynaleziono litografię (A. Senfelder) i światłodruk (J. Husnik, 1867), skonstruowano linotyp (J. O. Clephane i O. Mergenthaler, 1886). Tym wynalazkom towarzyszył także przewrót w produkcji papieru. Wszystko to pozwoliło zwielokrotnić nakłady, ale również przyczyniło się do ogólnego upadku sztuki drukarskiej. Przy końcu XIX w. niektórzy drukarze, miłośnicy pięknej typografii, podjęli znowu produkcję książek na sposób rzemieślniczy.

Dział ostatni wreszcie poświęcono książce naszego wieku, akcentując przede wszystkim jej wartości artystyczne.

¹ W Polsce ruchome czcionki muzyczne odlał po raz pierwszy, być może nie wiedząc o wynalazku Breitkopfa, w 1780 r. giser królewski Piotr Zawadzki.

Ryc. 2. Piec odlewniczy i narzędzia giserskie z podręcznika Gesnera z 1740 r.

Wystawa była interesująca i miała wiele walorów dydaktycznych. Sądzę jednak, że zyskałaby znacznie, gdyby pokazano w większym stopniu w perspektywie historycznej eksponaty lub ich modele plastyczne związane bezpośrednio z pracą drukarza w procesie powstawania książki. W tym przekonaniu utwierdza mnie fakt, że największe zainteresowanie zwiedzających wzbudzała zrekonstruowana prasa Gutenberga. Brak też było na wystawie przedstawienia wielkiej roli książki w społeczeństwie. Przeważały na niej elementy związane z artystyczną postacią książki, mniej natomiast było eksponatów, które utwierdzałyby w przekonaniu, zgodnie z nazwą wystawy, że „sztuka drukarska zmienia świat”.

Na uwagę zasługuje również pięknie wydany katalog wystawy, zawierający ponad sto ilustracji i krótki rys rozwoju drukarstwa.

Wystawa była już prezentowana w Ameryce Środkowej i w Stanach Zjednoczonych, po Warszawie zawiątała do Związku Radzieckiego.